

***HÚSZ ÉVE AZ EURÓPAI NEMZETI TUDOMÁNYOSSÁG ÉS A FIATAL
KUTATÓK SZOLGÁLATÁBAN***

A PEME XXVI. Nemzetközi PhD – Konferenciájának előadásai

(Budapest, Miskolc 2023. november)

PEME

2023. november

BUDAPEST - Miskolc

Szerkesztették:

Dr. Koncz István és Szova Ilona

Elektronikus könyv

2023

ISBN 978-615-5709-19-7

Kiadja a Professzorok az Európai Magyarországért Egyesület

Szuperlektorok:

Prof. Dr. Demetrovics János akadémikus

Prof. Dr. Simai Mihály akadémikus

Prof. Dr. Lóth László

Prof. Dr. Szabó János

BEVEZETÉS – KÖSZÖNTŐ

Tisztelt Olvasók! Kedves Fiatal PhD-hallgató Szerzők!

Egyesületünk több, mint 20 éve működik. 2003-as megalakulás óta az a küldetés-cél vezérel bennünket, hogy folyamatosan feltárjuk, bemutassuk, kommunikáljuk, s tovább építsük európai nemzeti értékeinket, s az Egyesületünk keretében, területi és tudományos műhelyeiben hasznosítható szellemi és szervezői erőforrásokat hazánk gyors európaivá alakításához és új tudós nemzedékek megszületéséhez/ megerősödéséhez koordináljuk. Az Egyesületünket alapító tudósok és tudományszervező szakemberek, s a legkülönféle tudományágak neves képviselői, továbbá az azóta csatlakozó fiatalabb tudós korosztályok és a külföldön dolgozó fiatal értelmiségiek képviselői megtartották és folyamatosan bővítik szervezetünket és munkaformáinkat.

A PEME küldetése teljesítését lehetővé tevő, Európában egyedül álló szakmai-segítő programsorozatainknak továbbra is egyik legsikeresebb munkaformája a fiatal kutatók - próbapályán folyó, idősebb neves kutatókkal szakmai párbeszéd lehetőségét biztosító - prezentációs és gyors publikációs lehetőségeinek kiszélesítése.

A 2. jubileumi, XXVI. PhD-Konferencia, s kötete megjelenése kapcsán közzé tehető „számok” is jelzik e programsorozat nagyfokú sikerességét. A mostani kötet megjelenésekor is köszöntjük a konferencián 40 témakörben előadó fiatalokat (közülük a Szerbiából, Szlovákiából, Egyiptomból, Etiópiából és Romániából jelentkezőket) és a november 23-i budapesti, valamint a november 30-i (a KMRT-tal közösen szervezett) miskolci profi tudományos tanácskozás sikerét opponensként, majd a kiadvány elkészítését lektorként/szuperlektorként segítő önzetlen vezető kutatókat. Emellett megköszönjük a központi stáb profi konferenciát előkészítő munkáját.

A konferenciasorozat imponáló számaival érzékeltetni lehet eddigi ilyen irányú tevékenységünk eredményeit: szervezésünkben csaknem 1300 fiatal kutató adott elő vagy mutatta be poszterét és jelentette meg az Egyesület segítségével mintegy 15 000 oldalnyi írását. A PhD-s hallgatók doktori cselekményeit 96 doktori iskolával való kapcsolatunk gyorsította fel. E széleskörű szervező és kiadói tevékenységben önzetlenül mintegy 600 (szakmájában elismert) egyesületi tag és pártoló tag vett részt.

Természetesen a konferencián, s e kötetekben is a fiatal kutatók írásai a legfontosabbak, a programjaink, s az idősebb tudósok áldozatos tevékenysége is az ő profi kutatóvá válásukat szolgálják!

Az Egyesület Elnöksége nevében gratulálunk a tanulmányok szerzőinek és témavezetőiknek, s nagyon sikeres jövőbeni tudományos tevékenységet kívánunk mindannyiójuknak:

Dr. Simai Mihály akadémikus, szuperlektor
és

Dr. Koncz István szerkesztő

Tartalom

dr. Balázs Zsolt	8
A magyar büntetőjog kodifikációjának állomásai tekintettel a szabadságvesztés büntetésre	8
Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.....	8
Lektorálta: Dr. Kispál Beáta	8
Dajka Zsoltné	20
Társadalmi felelősségvállalás szerepe a munkahelyi egészségvédelemben	20
Miskolci Egyetem, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola	20
Lektorálta: Dr. Egri Tímea	20
Dr. Szabó Mercédesz Ibolya	27
Magyar fizikai dolgozók esélyei napjaink változó munkaerőpiacán	27
Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.....	27
Lektorálta: Dr. Kispál Beáta	27
Halmágyi József Attila	36
A tudományos útvesztők „humán attraktora”	36
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Ökumené Doktori Iskola, Kolozsvár	36
Lektorálta: Dr. Nagy László.....	36
Hamvas Levente Péter	51
A Háború és béke biblioterápiás feldolgozása jungiánus megközelítéssel	51
PTE Bölcsészettudományi Kar Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola	51
Lektorálta: Dr. Poór Zoltán	51
Harsányi Péter	58
Nemzetiségi kérdés a Magyar Társadalomtudományi Szemle cikkeiben (1908 – 1918)	58
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar, Szociológia Doktori Iskola .	58
Lektorálta: Dr. Fehér Zsuzsanna	58
Helmeczi Attila	67
A bullying fogalmának értelmezése a Békés Iskolák Program iránt elkötelezett intézményekben – egy folyamatban lévő doktori tanulmány eddigi eredményei	67
ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola	67
Lektorálta: Dr. Egri Tímea	67
Horváth Krisztián	73
Vibro-acoustic Simulation of Gearboxes – A Literature Review	73
SzE Multidiszciplináris Műszaki Tudományok Doktori Iskola.....	73
Lektorálták: Prof. Dr. Lóth László és Herpai János	73
Jagodics Anikó, Führer Ernő	81
Klímaváltozás hatása az erdő avar- és humuszrétegének szervesanyag mennyiségére és minőségére zalai bükkösök példáján	81
Soproni Egyetem Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdálkodási Tudományok Doktori Iskola	81
Lektorálta: Lengyel Szilvia	81

Dr. Kasuba Róbert István:	92
„Orvosság vagy mérég?!“ - házasságjog a 18.-19. századi Skóciában és Angliában	92
Szegedi Tudományegyetem, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola	92
Lektorálta: Dr. Kispál Beáta	92
Koncz József	108
Mutáns CRM - Az ügyfélkapcsolatok elszemélytelenedése adatvezérelt világunkban	108
ELTE Szociológia Doktori Iskola, Interdiszciplináris Társadalomkutatások	108
Lektorálta: Dr. Bittó Renáta	108
Márió Kovács^{1,2,3}, Balázs Pere¹	118
Finite Element Analysis of the Behaviour of Syntactic Metal Foams Using Substructure Techniques in Two-Dimensional Case	118
SzE Multidiszciplináris Műszaki Tudományok Doktori Iskola.....	118
Lektorálták: Prof. Dr. Lóth László és Herpai János	118
Markovics Márton¹ – Borsos Dávid János²	128
A szociális dominancia elméletének megközelítései és szociológiai értelmezési keretbe helyezése	128
DE, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program	128
Lektorálták: Prof. Dr. Szabó János és Virág Ádám	128
Marsi Irén	139
A vegetációváltozás természetvédelmi szempontú vizsgálata a szolnoki Tiszaligetben	139
Soproni Egyetem – Roth Gyula Erdészeti és Vadgazdaság Tudományok D.I.	139
Lektorálta: Lengyel Szilvia	139
Miklós Gábor	162
A közép-európai kereskedelmi útvonalak és az EU-s tagállamok vámbevételei közötti kapcsolatok	162
BCE - Globális Tanulmányok Intézete	162
Lektorálta: Dr. Fehér Zsuzsanna	162
Mikolás Maja	179
Széklet és szájüregi mikrobiomok változásának vizsgálata intenzív ellátásban részesült válságos állapotú betegekben	179
DE Molekuláris Sejt -és Immunbiológia Doktori Iskola.....	179
Lektorálta: Dr. Pikó Béla	179
Nagy Alexa	186
Fiatalok a szociális ellátórendszerben	186
DE Humán Tudományok Doktori Iskola	186
Lektorálta: Virág Ádám	186
Nagy Tamás	199
A bosnyák identitástudat: a srebrenicai népirtás térbeli hálózatai	199
Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Földtudományok Doktori Iskola.....	199
Lektorálta: Prof. Dr. Kemény László.....	199

Pauló Edit	208
“Egy világcsodája ez a számítógép!” Digitalizáció idős korban - Adatdonáció, egy lehetséges kutatási irány	208
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Szociológia Doktori iskola	208
<i>Lektorálták: Dr. Egri Tímea és Dr. Sós Tamás</i>	208
Farkas Júlia	218
Az óvodai és iskolai zaklatás érzelmi hatásainak elemzése - Kulcsszavak fenomenológiája – előtanulmány mélyinterjú kutatáshoz	218
Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar, Egészségtudományi Doktori Iskola; Pütkösdí Teológiai Főiskola, Pasztorálpszichológiai Tanszék.....	218
<i>Lektorálta: Dr. Egri Tímea és Dr. Pikó Béla</i>	218
Pozsár Dániel	230
Egy 21. századi környezeti konfliktus háttere – civil küzdelem a tatai Öreg-tó megóvásáért	230
SzE Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola	230
<i>Lektorálta: Lengyel Szilvia</i>	230
Rózsa János, Prof. Dr. Szűcs Gabriella, Dr. Szamosi Szilvia Katalin, Dr. Végh Edit, Dr. Horváth Ágnes, Dr. Pethő Zsófia, Hagymási-Szabó Zsófia, Bodoki Monika, Csige Dóra, Prof. Dr. Szántó Sándor, Prof. Dr. Szekanecz Zoltán, Dr. Bodoki Levente, Dr. Tóth Ferenc, Dr. Kádas János, Dr. Póliska Szilárd (2023)	243
A Janus kináz-gátló terápia hatása a génexpresszióra és a molekuláris mechanizmusokra reumatoid arthritisben.	243
DE Molekuláris Sejt- és immunbiológia Doktori Iskola	243
<i>Lektorálta: Dr. Pikó Béla</i>	243
Sediánszky Nóra	247
Női terek – női művelődés a 18. századi Velencében	247
PTE Irodalom- és Kultúratudományi Doktori Iskola	247
<i>Lektorálta: Dr. Börcsök Gizella</i>	247
Sherif Reda Saad EL Din Aboushanab	252
The Egyptian Hungarian Relations between 1981 and 2011	252
EKKE- Történelemtud. Doktori Iskola.....	252
<i>Lektorálta: Dr. Nagy László</i>	252
Sütő Attila	257
Development and characterisation of the quality management system in Hungarian vocational education and training	257
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Neveléstudományi Doktori Iskola.....	257
<i>Lektorálta: Dr. Poór Zoltán</i>	257
Szecső Heléna	268
Budapesti belvárosi épületek tetőtérbeépítéssel és emeletráépítéssel megvalósuló energiatudatos felújítása, meglévő és felújított épület összesített energijellemző és CO₂ kibocsátás változása	268
Győr Széchenyi István Egyetem, Multidiszciplináris Műszaki Tudományi Doktori Iskola.....	268
<i>Lektorálta: Dr. Börcsök Gizella</i>	268

Szurbik Gabriella	277
A lemorzsolódás diskurzusának tudásszociológiai vizsgálata az iskolai szociális munka fókuszából	277
ELTE-TÁTK Szociológia Doktori iskola.....	277
<i>Lektorálta: Dr. Fürj Zoltán CSc</i>	277
Szirtes-Tankó Tünde	288
VOSviewer, reziliencia, neveléstudomány - A magyar szakirodalom tartalmi elemzési lehetősége egy bibliometriai szoftverrel	288
PTE BTK Oktatás és Társadalom Neveléstudományi Doktori Iskola	288
<i>Lektorálta: Dr. Nagy László</i>	288
Takács Szilárd László	298
Anomáliadetekció a 87,5 MHz – 108 MHz frekvenciasávban felügyelt és felügyelet nélküli gépi tanulással	298
SZE-Multidiszciplináris Műszaki Tudományi Doktori Iskola.....	298
<i>Lektorálták: Prof. Dr. Lóth László és Herpai János</i>	298
Tóth Dalma	305
A kollektív valóságértelmezés piktorialis és nyelvi reprezentációi szakrális tartalmakban ..	305
DE, Humán Tudományok Doktori Iskola.....	305
<i>Lektorálta: Dr. Bittó Renáta</i>	305
Varga Zsombor	317
A foglalkozás alapú rétegződés vizsgálati lehetőségei	317
Debreceni Egyetem, Humán Tudományok Doktori Iskola, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program.....	317
<i>Lektorálták: Prof. Dr. Szabó János és Dr. Fehér Zsuzsanna</i>	317

**„ORVOSSÁG VAGY MÉREG?!” - HÁZASSÁGJOG A 18.-19. SZÁZADI
SKÓCIÁBAN ÉS ANGLIÁBAN**

Szegedi Tudományegyetem, Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola

Lektorálta: Dr. Kispál Beáta

„Csak egy orvossága van a szerelemnek: a házasság.”
báró Eötvös József

Bevezető gondolatok

A házasság az emberi élet egyik legfontosabb eseménye, amely hosszú távra, – ha nem egy teljes életre – meghatározza két ember közös sorsát. A házasság általában annak az államnak a házassági jogszabályai alapján jön létre, amelynek a felek – egyik vagy másik tagja, avagy mindkettőjük – állampolgárai. Általában az említett jogszabályok meghatározzák azokat feltételeket, amelyek fennállása esetében a házasság érvényes lesz. Ilyen pl. az életkor, a szellemi és nemi érettség, a házasságkötés formai kellékei stb. Azonban a jogtörténet során nem volt mindig ilyen egyértelmű, pl. a házasságkötési életkor kérdése, és azon okból, hogy különböző államok különböző módon határozták meg a házasságkötés minimum korhatárát, sok bonyodalom származhatott.

Ilyen bonyodalmat okozott a Skócia és Anglia között a 18. század közepétől kezdve egészen az 1940-es évekig fennálló különbség a házasságkötési korhatár és a titkos házasságok kérdésében, amely pl. az elhíresült Gretna Green-i házasságkötéseket is eredményezte. A hírnév mögött azonban jelentős, és értékes jogi szabályozások, és jogi anomáliák állnak, amelyeket munkámban szeretnék közelebbről bemutatni, különösen azok jogtörténeti kiváltó okait, jogi alapját, működését, és végül egészen késői lezárulását.

1. Házasságkötési viszonyok Skóciában és Angliában a 18.-19. században

Angliában és Skóciában a házasságok megkötésének rendjét évszázadokon át a kánonjog szabályozta. A házasságjog változásai követték az egyházi jogi szabályozások változásait egészen a 16. század közepéig. Ekkor VIII. Henrik, – politikai irányú döntésével – szakított a római egyházzal, saját egyházszervezetet hozva létre, Angol Egyház néven. Kérdés természetesen az, hogy VIII. Henrik elképzelése egy protestáns egyház létrehozását, vagy egy Rómától elszakadt, de egészében a római elképzeléseket tükröző egyház létrehozását célozta?¹ Az bizonyos, hogy bár a római központtal Anglia egyháza szakított: dogmatikájában, teológiai tanításában és szertartásaiban egyáltalán nem következett be változás. Az uralkodó rendelkezései kiterjedtek a latin helyett az angol nyelv használatára az egyház liturgiájában; az angol nyelvű Biblia használatára,² és az egyház vagyonának elkobzására is. 1533-ban az angol papság letette a

¹ PROBERT, Rebecca: *The Impact of the Marriage Act of 1753: Was it Really „A Most Cruel Law For The Fair Sex?”* Eighteenth-Century Studies, Vol. 38, No. 2 (Winter, 2005), 247–262

² A legrégebbi angol nyelvű Biblia fordítás a William Tyndal féle 1524-ben készült, de az általánosan legelterjedtebb az un. King James Version vagy Authorised Version, 1611-ben elkészült fordítás, amelyet VI. Jakab skót uralkodó, – aki I. Jakab néven az angol trónra került, – hagyott jóvá.

hűségesküt a királynak, aki az Ecclesiastical Licence Act-ban³ garantálta biztonságukat, ugyanakkor biztosította azt is, hogy az angol egyház független legyen, mivel megtiltotta a római rendelkezések kihirdetését a király és a canterbury-i érsek engedélye nélkül,⁴ így Róma nem avatkozhatott közvetlenül az angol egyházi életbe. A törvény rendelkezései kitértek arra, hogy minden egyházi cselekmény az addig megszokott, a római egyház által elfogadott szabályrendszer szerint működhet, ám a politikai érdekek szem előtt tartásával.⁵ A házasságkötést tehát továbbra is a kánonjog szabályozta, az egyházi kánonok alapján.⁶

Angliában az első nagyobb változtatást a házasság szabályozásában, közel 200 évvel később, 1753-ban a Cladestine Marriage Act hozta, amelyet Lord Hardwick törvényének is szokás nevezni.⁷ A Cladestine Marriage Act,⁸ egy olyan statute law, amely a házasságot állami hatáskörbe is utalta. A jogszabály pontosan leírta a házasságkötés módját, hasonlóan szabályozva azt a tridenti zsinat rendelkezéseihez: a házasságot legalább két tanú jelenlétében, felszentelt anglikán pap előtt, a templomban kellett megkötni, és ezek a konjuktív feltételek egyben érvényességi feltételek is voltak.⁹

A törvény fő célja a titkos házasságok elkerülése volt: azaz, hogy a nyilvánosság és a hivatalos szereplő kizárásával ne lehessen házasságot kötni. Addig Angliában három házassági formát követtek: a minden alaki követelménynek megfelelő regular marriage-t, a csak a pap és a felek jelenlétében megkötött cladestine marriage-t,¹⁰ és a contract marriage-t amely egyházi közreműködés nélküli házasságkötés volt. A vonatkozó angol jog alapján mindhárom házassági mód érvényes volt. E három forma közül a cladestine és a contract marriage visszaszorítását célozta az 1753.-ik évi Marriage Act.

A titkos házasság a házasságkötés rendkívüli de ettől függetlenül is érvényes formája volt.¹¹ A titkos házasság gyakorlata a korszakban több formában is megjelent: egyrésztől titkosnak tekintették azt a házasságot amely az illetékes lelkész jelenléte nélkül történt, vagy a két tanú jelenléte és áldás nélkül történt,¹² illetve ha a házasságot kihirdetés nélkül kötötték meg.¹³ Jellemző volt az, hogy főként a kiskorú személyek próbáltak így házasságot kötni, sokszor apai vagy gyámi beleegyezés nélkül.¹⁴ A titkos házasságkötéshez a kötelező házasságkötési forma alóli felmentő engedélyt kellett beszerezni, amellyel a nyilvánosságot ki lehetett zárni. Az engedélyt az anyakönyvvezető vagy a felelős lelkész állíthatta ki, aki a házasságkötés előtti jegyesvizsgálatot is

³ <https://www.legislation.gov.uk/aep/Hen8/25/21/contents>

⁴ <https://www.legislation.gov.uk/aep/Hen8/25/21/section/III>

⁵ *Ecclesiastical License Act*. XIII Intent of this Act; not to vary from the Christian Catholic Faith; but to make politic Regulations for the Realm, &c.

⁶ Vö. DENZINGER, Heinrich-HÜNERMANN, Peter: *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*. Budapest, Szent István Társulat. 2004. 231.,255.,258., 263., 280., 421-424.

⁷ *Philph Yorke*, Hardwick 1. grófja középpolgári családból küzdötte fel magát a Lordok Házáig. Ügyvédként tevékenykedett, így jogi képzettsége rendelkezésre állt, később az állam főügyésze, majd a lordok Házának tagja és kancellár lett 1743-tól. A miniszterelnök helyetteseként az ő nevéhez fűződik többek között 1746-ban a skót feudális rend felszámolására irányuló törvény, 1751-ben a naptárreform törvény, 1753-ban az Angliában élő zsidók emancipációját irányozó törvény, amelyet a közfelháborodás miatt el kellett vetnie, és a házasságot szabályozó törvény.

⁸ Lord Hardwick's Act is nevezik

⁹ PROBERT, 2005. 247-262 pp.

¹⁰ Ez tulajdonképpen a titkos házasság.

¹¹ Abban az esetben volt érvényes, ha pap vagy lelkész súlyos okból a házasságkötésen nem lehetett jelen, és belátható időn belül sem volt ez lehetséges.

¹² Ilyen volt sokáig a vegyesvallású, katolikus és nem katolikus keresztyén között kötött házasság is.

¹³ A kihirdetés a házassági akadályok felméréséhez volt előírva.

¹⁴ HART, Erica: *The Virtue of Love: Lord Hardwicke's Marriage Act*. Cultural Critique, No. 9 (Spring, 1988), 125.

végezte. A házasságkötési engedély kiadásához igazolni kellett azt, hogy a házasságkötésnek nincsen jogi akadály, és a felek bírnak a szülői beleegyezéssel is. A Lord Hardwick-féle házassági törvény szigorításainak legfőbb oka, hogy egyes anglikán lelkészek visszaéltek a titkos házasság intézményével, nem kellően jártak utána annak, hogy a házasság megkötéséhez szükséges feltételek valóban fennállnak, és sokszor nem ők, hanem az irodavezetők, laikus személyek vizsgálták az érvényességet és állították ki az engedélyeket ezzel megszegve az egyházi törvényeket is. A Cladestine Marriage Act a következő fontosabb szabályokat vezette be: A házasságkötés előtt, – a plébániatemplomban, vagy nyilvános kápolnában, ahol a házasságot megkötni szándékoztak, – azt ki kellett hirdetni a házassági akadályok felmérése okán. Ha a felek különböző település plébániájához tartoztak, mindkét helyen ki kellett hirdetni a házasságot. A plébánosnak, vagy lelkésznek írásban kellett igazolnia a házasság kihirdetésének tényét, az házasságkötés helyszínének lelkésze felé. A házasság kihirdetését megelőző hét napon belül a házasulók kötelesek voltak a lelkésznél jelentkezni, és adataikat megadni. A lelkész nem működhetett közre olyan személyek házasságkötésében az apa vagy gyám engedélye nélkül, akik 21. életévüket nem töltötték be, kivéve, ha az apa vagy gyám abban a templomban vagy kápolnában, ahol a kihirdetés történt nyilvánosan kijelentette, hogy a házasságot nem ellenzi. Az érsekek és püspökök nem adhattak engedélyt arra, hogy a házasulók saját szokásos tartózkodási helyük plébániatemplomán kívül kössenek házasságot, kivéve, ha olyan ideiglenes tartózkodási helyük volt, ahol már legalább 4 hete laktak, és ennek a településnek nem volt temploma. A törvény azonban nem fosztotta meg a canterburyi érseket és utódait a VIII. Henrik által 1533-ban neki adományozott hatalomtól és kiváltságoktól. A törvényt megsértőket súlyos szankciókkal büntették, azt aki nem a törvénynek megfelelően szerezte be a házasságkötési engedélyeket, az amerikai kontinensen található angol gyarmatokra számúzták 14 évre a törvény VIII. cikkelye alapján. Az említett cselekményt elkövetővel szemben 3 éven belül kellett vádat emelni. A 21. életévüket el nem érő személyek házasságkötéséhez az apa vagy gyám, ha ezek meghaltak, akkor a házasulandó pár gyámja és ha ő sem élt, akkor az anya adhatott engedélyt, ha életben volt, és mással nem élt házasságban. A plébániáknak kellett vezetnie a házassági anyakönyveket,¹⁵ a házasságot pedig két tanú és a pap jelenlétében kellett megkötni, a lelkész és a tanúk nevét az anyakönyvbe bejegyezni majd a házasságkötés tényét igazoló adatokat, a lelkésznek a feleknek és a tanúknak is alá kellett az anyakönyvben írnia. Azt, aki a házassági anyakönyvet meghamisította vagy megsemmisítette, illetve ezekre kísérletet tett, halálbüntetéssel kellett súlytani a törvény XVI. cikkelye alapján. A törvény rendelkezései alól a királyi család házasságkötései kivételt képeztek, a törvény XVII. cikkelye szerint. A törvény hatálya nem terjedt ki a Skót Királyság területére, a *quakerek*¹⁶ és a zsidók házasságkötéseire, és a tengeren túl kötött házasságokra sem. A törvényt minden plébános vagy lelkész Anglia minden templomában köteles volt felolvasni a reggeli vagy esti ima után, 1753 szeptemberétől decemberéig, és 1754. március 25-ig, a törvény hatálybalépésének napjáig minden hónapban.¹⁷ Az imént a Lord Hradwick-féle házassági törvényről elmondottak azért nyerne nagy jelentőséget, mert ennek a jogszabálynak a joganyaga szinte teljes egészében a Tridenti Zsinaton a katolikus egyház által elfogadott,

¹⁵ Jó minőségű papíron és tintával kellett írni, a lapokat sorszámmal kellett ellátni, és az anyakönyveket biztonságosan őrizni.

¹⁶ A Quakerek vagy Barátok Vallásos Társasága egy a 17. században Angliában George Fox által alapított, szigorú vallási és erkölcsi szabályok szerint élő, a funkcionális papságot elutasító vallási társulat. Házasságkötésüket azért nem ismerte el Anglia, mert nem rendelkeztek állandó istentiszteleti hellyel, amelyet be lehetett volna jegyezni, hanem mezőkön, magánházaknál gyűltek össze imádkozni. Az Oliver Cromwell-féle Angol Köztársaság (1653-1658) bukása után nagy részük Észak-Amerikába menekült.

¹⁷ <https://statutes.org.uk/site/the-statutes/eighteenth-century/1753-26-geo-2-c-33-prevention-of-clandestine-marriages/>

házassággal kapcsolatos szabályok recepciója az anglikán állam-és egyházjogba. A tridenti zsinat 1563. november 11.-i 24. ülésén fogadta el a házasság szentségének reformját, és fogalmazta meg az érvényes házasság feltételeit a „*Tametsi*” kezdetű zsinati dokumentumban. A rendelkezés célja a titkos házasságok visszaszorítása volt, akárcsak később a Lord Hardwick-féle angol jogszabálynak. A házasságot megelőzően a plébánosnak három egymást követő ünnepnapon a házasulók nevét és a házasságkötés tényét ki kellett hirdetnie, a házassági akadályok feltárása érdekében. A házasságot érvényesen csak a plébánia templomban, a plébános előtt, és két tanú jelenlétében lehetett megkötni. Az ezzel ellentétesen kötött házasságok érvénytelenek voltak.¹⁸ Ebből a tényből is kitűnik, hogy a római katolikus és az anglikán egyház közötti szakadás nem volt olyan mérvű, mint azt gondolnánk, illetve mint a katolikus és európai protestáns egyházak között. Skócia életének egyházi alakulása teljesen más irányú volt, mint Angliáé, ugyanis míg Angliában tulajdonképpen az egyház feletti főhatalom gyakorlásán kívül nem sok minden változott, addig Skóciában egy teljes egyházi fordulat következett be. 1560-ban szinte forradalommal vezették be a skót lordok a protestáns vallás kálvini ágát az addigi római vallással szemben. Az 1560. év augusztusában lezajlott 'reformációs országgyűlés' királyi felhatalmazás nélkül betiltotta a szentmisék végzését Skóciában, és tagadta azt, hogy Róma püspökének¹⁹ bármilyen elsőbbsége vagy lelki tekintélye lenne Skócia, illetve annak állampolgárai felett, vagy olyan jogi szempontú hatalma, amely pl. a házasságkötést vagy a válást szabályozná. A lázadás fő vezetője John Knox²⁰ korábbi plébános volt, akit előzőleg már gályarabságra ítélték, és mivel megszökött és Genfben kötött ki, így megismerkedett a reformáció tanainak kálvini ágával. Munkásságának eredménye a skót egyház három alapdokumentuma: A Skót Hitvallás²¹ Knox öt munkatársával együtt készítette. A Hitvallást 1560-ban a parlament is szentesítette, ezáltal a skót nemzeti egyház hitvallása lett egészen 1647-ig, amikor a Westminsteri Hitvallás²² lett a skót egyház hivatalos hitvallása.²³ A Skót Hitvallás 22. fejezetében Knox kijelenti, hogy a skót egyház a szentségek kiszolgáltatása kérdésében két fő szempontnak kell, hogy megfeleljen: egyrészt, az egyház hivatalos szolgálattevője jogosult a szentségek kiszolgáltatására, aki a lelkész, másrészt azokat úgy kell kiszolgáltatni, ahogyan Isten elrendelte. Ebből egyértelmű, hogy a házasságkötésnél is elengedhetetlen volt a lelkész jelenléte és hivatalos személykénti közreműködése.²⁴ A második dokumentum, ami szintén 1560-ban készült, a Fegyelem Első Könyve.²⁵ Ebben a dokumentumban Knox a reformáció alapvető kérdéseivel foglalkozott, mint a liturgia, vagy az egyházfegyelem: a lelkészeket a gyülekezetek választják, minden gyülekezetben

¹⁸ DENZINGER-HÜNERMANN. 423.-424.

¹⁹ A pápa.

²⁰ Született 1514 körül, Haddington közelében, Skóciában és 1572. november 24-én halt meg Edinburghban. A skót reformáció legjelentősebb vezéralakja, aki meghatározta a skót reformáció szigorú erkölcsi vonalát, megalapította a Skót Egyházat, és kialakította az általa elfogadott demokratikus államformát. Rövid ideig tartó angliai bebörtönzés és száműzetés után, 1559-ben visszatért Skóciába, ahol a református egyház alkotmányának és liturgiájának előkészítését irányította. Legfontosabb irodalmi munkája: A reformáció története Skóciában című műve volt.

²¹ Scots Confession of Faith

²² Az 1600-as években Westminsterben összegyűlt zsinat (mintegy 150 résztvevő lelképásztorral és teológussal), a céljuk pedig az volt, hogy átvizsgálják és revideálják az Anglikán Egyház 39 cikkelyét. A munka 1643-ban kezdődött, és egészen 1647-ig folyt, melynek eredményeként született meg a hitvallás 33 pontból álló szövege.

²³ RÚZSA-NAGY Zoltán: *A presbiteriánus egyházkormányzat kialakulásának története Skóciában a XVI-XVII. században*. In: CONFESSIO – A Magyarországi Református Egyház Figyelője, 2017/ 3. szám.

²⁴ Scots Confession of Faith XXII. <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-scots-confession-1560/#c21>

²⁵ First Book of Discipline

bibliaórákat kellett tartani, és gyakori volt az úrvacsoraosztás is.²⁶ Knox fontosnak tartotta az oktatást és az iskolák alapítását is, különös tekintettel az egyetemekre.²⁷ A 9. fejezetben beszél a házasságról: leszögezi, hogy a házasodni szándékozóknek szüleik beleegyezését kell bírniuk, a házasságkötéshez, amennyiben az apa megtagadja az engedélyt, a felek a lelkészhez, vagy a polgári bíróhoz fordulhatnak, akik, amennyiben jogos okot tudnak felmutatni, akkor pótolhatják a szülői engedélyt; a házasságkötés előtti szexuális kapcsolatot elítélte, de lehetőséget adott az apának arra, hogy amennyiben lánya egy férfival szexuális kapcsolatot alakított ki, a férfit a házasság megkötésére kényszerítse. A házasságkötés minimum életkorát férfi esetében a betöltött 14. lány esetében a betöltött 12. évben határozta meg. A házasságot nyilvánosan kell megkötöni, és a házasságkötés előtt, a Ban-t²⁸ három vasárnapon kell kihirdetni. A házasság felbonthatatlan, kivéve a házasságtörés esetét, amikor is polgári bíró a házasságot felbonthatja, és az így felbontott házasságból szabaduló felek, újra házasságot köthetnek.²⁹ A harmadik meghatározó mű az Istentiszteleti Rendtartás,³⁰ mely Knox önálló munkája. Valójában az általa készített genfi angol gyülekezeti rendtartását³¹ dolgozta át, beleillesztve a genfi angol gyülekezet hitvallását. A skót reformáció különlegessége, hogy később, nem az uralkodó ellenében, hanem annak legnagyobb egyetértése mellett jött létre a teljes váltás,³² ezért a Rómától való elszakadás gördülékenyebb volt, mint Angliában. A reformálódó új skót egyház azonban tartotta magát a korábbi kánoni szabályokhoz, legalább is a házasságkötés minimum korhatárának tekintetében, azaz férfi esetében a betöltött 14. leány esetében a betöltött 12. év elérése után, már lehetséges volt érvényes házasságot kötni Skócia területén, és nem vizsgálták azt sem, hogy a házasodni kívánó felek skót állampolgárságúak-e vagy sem, illetve, hogy Skócia területén állandó lakhellyel rendelkeztek-e vagy sem.³³ Ismert volt az az egyházi forma, amellyel a templomban lehetett házasságot kötni a lelkész előtt.³⁴ Ezt nevezhetjük forma szerinti házasságkötésnek, amelyet a katolikus kánoni formák alapján kötöttek meg. A házasságkötéshez előírták a tanúk jelenlétét és a házasság kihirdetését is.³⁵ A házasságkötéshez a jogszabály nem írt elő szülői beleegyezést, és ezáltal utat nyitott többek között a border marriage-nak³⁶ is. Ugyanakkor több olyan formát is alkalmaztak, amelyek a kánoni szabályoknak ugyan nem feleltek meg, mégis érvényes formák voltak. Ezek egyike volt a 'Gretna Green házasság' is, amely házasságkötés esetében, ha a felek két tanúval megjelentek a házasságkötés helyszínén, akkor a szertartást bárki levezethette. Három olyan forma volt Skóciában, amelyet szabálytalan, de érvényes házasságnak tekintettek: Az első forma alapján: per verba de presentii,³⁷ azaz egy házaspár akkor kötött érvényes házasságot, ha tanúk előtt annak vallotta magát, függetlenül attól, hogy ezt követte-e szexuális kapcsolat. Az ily módon, tanúk nélkül kötött házasság is törvényes volt, de sokkal nehezebben

²⁶ First Book of Discipline IV. <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-first-book-of-discipline-1560/#h4>

²⁷ First Book of Discipline V. <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-first-book-of-discipline-1560/#h4>

²⁸ A házassági engedély angol elnevezése.

²⁹ First Book of Discipline IX. <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-first-book-of-discipline-1560/#h4>

³⁰ Book of Common Order

³¹ Order of Geneva

³² DUNNINGAN, Sarah-EWAN, Elizabeth: *A Century of Disorder and Transformation—Scotland 1550-1650*. In: Renaissance and Reformation, FALL, 2006/ 2007, Vol. 30, No. 4, Special issue. 6.

³³ GORDON, Eleanor: *Irregular Marriage: Myth and Reality*. In: Journal of Social History, Winter 2013, Vol. 47, No. 2 (Winter 2013). 508-509.

³⁴ Vö. *The Book of Common Prayer*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006. 301-311. pp.

³⁵ B.A. WILEY: *Scottish Marriages*. In: The Modern Law Review, Jun., 1937, Vol. 1, No. 1 (Jun., 1937) 72.

³⁶ A Gretna Green-ben kötött házasságokat határ menti (border marriage) házasságnak is nevezték.

³⁷ *Report of the Royal Commission on the Law of Marriage*. Stationery Office, London, 1868. 18.

lehetett bizonyítani a bíróságon, szükségesek voltak az írásbeli bizonyítékok, vagy tanúk felsorakoztatása. A második forma: per verba de futuro, ante copula³⁸ azaz a házasság kötés jövőre vonatkozó ígérete,³⁹ amelyet alkalmankénti szexuális kapcsolat követett, és amely alapján a szexuális kapcsolatot törvényes házasságnak tekintették – de ezt valamilyen bizonyítékkal kellett alátámasztani, mint például a házasságkötés írásos ígérete vagy a tanúk előtt tett eskü. – tulajdonképpen a jegyesség állapotát is érvényes házasságnak tekintették. A harmadik forma: A 'szokás és jó hírnév' alapján kötött házasság akkor is törvényes volt, ha egy pár férjként és feleségként mutatkozott és jelent meg a nyilvánosság előtt, még akkor is, ha hivatalos házassági nyilatkozatot nem tettek.⁴⁰

A Skót Egyház azért fogadta el az ilyen házasságokat is, mert a korabeli gondolkodás úgy vélte, hogy ezen forma elfogadása jobb, mintha a házaspárok házasságkötés nélkül élnek együtt, ha valamilyen okból szabályos forma alapján nem köthettek házasságot.

2. Gretna Green sikere

Gretna Green sikere elsősorban földrajzi elhelyezkedésének köszönhető. A Londontól Edinburghig vezető kocsíút mentén az első skóciai település volt Dumfries és Galloway megyében, az Esk folyó torkolatához közel. Az Angliából menekülő párok menedéke először Gretna faluban, vagy inkább Graitney-ben volt található, a kis Sark folyó skót oldalán, amely itt az Anglia és Skócia közötti határ. 1748-ban egy Joseph Paisley⁴¹ nevű dohánykereskedő kezdte el a házasságkötések levezetését. 1753-ban figyelmeztették, hogy a 'szertartások' végzése nem legális és erkölcsi kérdéseket is felvet, ám egy tekintélyes esküdtszéki tag a tudomására hozta, hogy az általa végzett esketés jogilag érvényes. Először egy mezőn lakott, rövid távolságra Gretna falutól – ezért a 'Gretna Green'⁴² megnevezés; de 1791-ben a szomszédos Springfield faluba költözött, amely ettől kezdve a titkos házassági szertartások színhelye lett. Az a tény, hogy Paisley kovács volt, a szertartás levezetéshez nyújtott nagy segítséget neki, hiszen a fém megmunkálása, azok összehegesztése, vagy olvasztása kifejezte a házastársak közötti erős kapcsolat létrejöttét is.

A tevékenység oly annyira népszerű lett, hogy a kovács számára jövedelmezővé vált, és ez konkurenciát is vonzott a területre, megjelentek, a hasonló tevékenységet folytató 'üzletemberek' is. A házassági szertartást két guinea-tól egy pohár whiskyig terjedő díj ellenében lehetett igénybe venni. Paisley 1814-ben hunyt el, munkáját unokájának férje Robert Elliot vette át. Elliot Northumberlandben született egy farmer fiaként. Egy postakocsivállalatnál dolgozott, amikor megismerkedett Ann Grahammel, Joseph Paisley unokájával. 1811 januárjában házasodtak össze Gretna Green templomában. Érdekes módon a Gretna Green-ben élők közül nagyon kevesen vették igénybe a kovácsműhelyben történő házasságkötési szertartást, ők a

³⁸ Uo. 17.

³⁹ Ez az eljegyzés. Ez a forma a magyar jogtörténetből is ismert, a magyarországi ortodox egyházakban elfogadott volt, és házasságként tekintettek az eljegyzésre, amelyet szexuális kapcsolat is követett, anélkül, hogy a felek már a házasságukat megkötötték volna, erre csak később került sor. Leírja: Tárkány-Szűcs Ernő a Magyar jogi Népszokások c. könyvében.

⁴⁰ <https://www.gla.ac.uk/schools/socialpolitical/research/economicsocialhistory/projects/scottishwayofbirthanddeath/marriage/>

⁴¹ Joseph Paisley 1730 körül született Gretna Greentől délre, a leírások szerint egy magas, és edzett fiatalember volt, a néphit szerint olyan erős, hogy pusztán kézzel meg tudta hajlítani a patkóvasat hideg állapotában is. Joseph Paisley dohánybolt vezető és csempész volt, később kovács lett, ám hamar rájött, hogy több pénzre tud szert tenni a fiatal párok összeházasításával, és ő volt az egyik legkorábbi sajátos „pap”. Az első „kovácspapok” egyikeként Paisley sokat tett Gretna Green hagyományának fejlesztéséért.

⁴² A zöld mezőkön való elhelyezkedés okán kapta a Gretna Green nevet a település.

forma szerinti egyházi házasságkötéshez ragaszkodtak. Elliot 1842-ben kiadta emlékiratait, ami szerint kb. 4000 házasságkötésnél működött közre az évek során.⁴³

Az utolsó Gretna Green-i kovács-pap Richard Rennison egy northumberlandi nyeregkészítő mester volt, aki 1926-ban érkezett Gretna Greenbe, miután megtudta, hogy a kovácsműhelyben egy helyi lakos a 'pap'. Szinte azonnal elkezdte 'a nép összeházasítását'. Ő már egy showman volt, akinek megvolt a megfelelő képessége ehhez a tevékenységhez. Rennison folytatta a Gretna Green-i esküvők hagyományát, és kész volt éjjel és nappal is levezetni a házasságkötést. Elődeihez hasonlóan ő is a kovácsműhely melletti szállodában lakott, és 1940-ben a törvénymódosításig 5147 házasság megkötésénél működött közre. Azután, hogy a kovácsműhely-házasság érvénytelenné vált, Rennison tovább dolgozott kovácsként egészen 1962-ig, ekkor nyugdíjba vonult.⁴⁴

A Gretna Green-ben kötött házasságokat minden skóciai sheriff elismerte, így tulajdonképpen Angliában is érvényes házasságnak voltak tekinthetők. Ám, az Angliából érkező szökevények sokszor ragaszkodtak az egyházi szertartáshoz is, így ennek pótlására a Gretna Green-i házasságkötéseknél is alkalmazták a Book of Common Prayer-ben⁴⁵ alkalmazott szertartási szövegeket, vagy a Skót Egyház által alkalmazott szövegeket. Ezek a szertartásvezetők tisztában voltak azzal is, amennyiben átveszik az egyházi személyek szerepét, azzal jogi szankcióknak is kitéhetik magukat, ezért törekedtek arra, hogy az általuk alkalmazott szertartások és kiállított igazolások szövegezése ne lépje át a jogszabályi határokat.⁴⁶ Maguk a skót alattvalók nem vették igénybe a border marriage lehetőségét, sőt a skót társadalom nagy rész szégyellte azt, hogy Skóciához ilyen kétes hírű tevékenység kötődik.

3. Lord Brougham törvénye – Marriage (Scotland) Act 1856

A 19. század közepére a Gretna Green-i házasságkötések szabálytalanságai egyre inkább az egyházi és állami szervek érdeklődésének középpontjába kerültek, főként amiatt, hogy addig nem tudták megakadályozni ezeket a házasságkötéseket még úgy sem, hogy súlyos pénzbüntetéseket szabtak ki az így házasodó személyekre. A Gretna Green lelkesedés töretlen maradt. 1856. május 8.-án Lord Brougham⁴⁷ törvényjavaslatot nyújtott be a házassági törvény módosításának elérése érdekében, amellyel szabályozni kívánta a szabálytalan házasságkötéseket, és visszaszorítani a Gretna Green-i házasságokat.⁴⁸

⁴³ <https://www.gretnagreen.com/robert-elliott-a758>

⁴⁴ <https://www.gretnagreen.com/richard-rennison-a759>

⁴⁵ A Közös Imádságok Könyve eredetileg 1549-ben kiadott, majd az évek során bővített és átalakított anglikán ima- és szertartáskönyv, amely végső formáját 1662-ben nyerte el. Tartalmazza az anglikán istentisztelethez szükséges összes imádságot és szertartást, kifejezetten a papság és a hívek használatára lett tervezve. Hasonló mint a katolikus egyházban a misekönyv és a szertartások könyvei.

⁴⁶ „Ezen irat igazolja, mindazok számára, akiket érinthet, hogy N.N. és N.N. előttem megjelentek, és kijelentették, hogy mindketten egyedülállóak, és törvényesen házasodtak az Angol Egyház és a Skót Egyház törvényei szerint.”

⁴⁷ Henry Peter Brougham, Brougham és Vaux 1. bárója (1778. szeptember 19. Edinburgh, Skócia – 1868. május 7., Cannes, Franciaország), ügyvéd, a brit whig párt politikusa, reformer és Anglia kancellárja (1830–1834). Lordkancellári hivatali ideje előtt és alatt számos jelentős jogi reformot támogatott, és ő vezette (1825–28) a Londoni Egyetemet, amely, az első nem felekezeti felsőoktatási intézmény volt.

⁴⁸ <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1856/may/08/marriage-law-amending-bill>

Lord Mansfield⁴⁹ a 18. század egyik legjelentősebb angol jogtudósa előzőleg megalkotott egy olyan jogi elvet,⁵⁰ amely elvet a common law jogi gondolkodását alkalmazó államok nagy többségében átvették: ez az elv a házasságból született gyermekek törvényes születése megkérdőjelezésének tilalmára vonatkozott. A tilalom alapján az anya, vagy az anya férje, a gyermek megszületése után, már nem tehetett olyan nyilatkozatot, amely azt igazolta volna, hogy a gyermek apja nem az anya férje, azonban a gyermek születése előtt igen. Az egyik ilyen hivatkozási alap az anya és az anya férje házasságának érvénytelensége volt, azaz ha megállapítható volt a házasság érvénytelensége, a gyermek törvénytelennek számított.⁵¹ A Gretna Green házasságok ugyan érvényesek voltak, de ezt ratifikáló hivatalos igazolásokat nem állítottak ki, így nehezen volt bizonyítható, hogy a gyermek születése idején az anya és férje valóban, az angol jogszabályok alapján is házasnak voltak tekinthetők, vagy sem. Ennek akkor volt nagy jelentősége, amikor az öröklés, vagy a tartás kérdése előtérbe került. Lord Mansfield szabálya tulajdonképpen egy megdönthetetlen vélelmet állított fel, amelynek lényege pontosan az volt, hogy az apaságot a gyermek születése után ne lehessen megkérdőjelezni, akár azzal, hogy a házasság nem állt fenn érvényesen. Ez a megdönthetetlen vélelem volt az első próbálkozás a szabálytalan házasságok által okozott káosz megfékezésére.⁵²

Lord Brougham törvényjavaslatának célja viszont az volt, hogy – érintetlenül hagyva Skócia házasságkötési jogszabályait, – védelmet nyújtson az angol házasságjognak azzal, hogy megakadályozza az angol házassági szabályok kijátszását, amelyet az angol állampolgárok a két állam jogszabályainak ütközése miatt keletkezett joghézag alkalmazásával tettek meg. A Skót Egyház, az Angol Egyház és az angliai katolikus egyház is megállapította, hogy a Gretna Green házasságok erkölcsrombolók, teret adnak a bigámiának, illetve mivel a skót bíróságok is felbonthatták az Angliában kötött házasságokat, és az anglikán egyház szabályaival ellentétben lehetővé tették az elváltak újra házasodását,⁵³ az egyházi szempontból tekintett kettős, sőt többes házasságok is megvalósulhattak.⁵⁴ Ugyan a törvény ez utóbbi ellentmondást nem tudta megakadályozni, de a szabálytalan házasságokat megpróbálta visszaszorítani.

Az 1856. július 29.-én Viktória királynő által szentesített jogszabály első szakasza világossá tette, hogy a törvény hatálybalépését követően a Skócia területén kötött szabálytalan házasság csak két esetben lehetett érvényes: egyrészt, ha a házasulók közül legalább az egyik szokásos tartózkodási helye Skóciában volt, vagy skót állampolgár; illetve, amennyiben nem skót alattvalók, akkor legalább a házasságkötést megelőző 21 napon keresztül Skócia területén tartózkodott. Ennek igazolására és a házasságkötési engedély kiadására a megyei sheriff⁵⁵ volt jogosult, illetve ő volt jogosult a házasság anyakönyvi bejegyzéséről történő intézkedésre is. Azok, akik szabálytalan házasságot kötöttek három hónapon belül kérelmezheték annál a megyei sheriffnél, vagy sheriff-helyettesnél, amelyben a házasságot megkötötték a házasság bejegyzését, amennyiben a 21 napos tartózkodás szabályát megtartották, illetve a területi

⁴⁹ William Murray, Mansfield 1. grófja (1705. március 2. – 1793. március 20.) brit ügyvéd, politikus és bíró, aki az angol jog reformjának keresztülviteléről is nevezetes.

⁵⁰ Stevens kontra Moss, 98 Eng. 1257 (K.B. 1777)

⁵¹ Prohibiting Nonaccess Testimony by Spouses: Does Lord Mansfield's Rule Protect Illegitimates? Michigan Law Review, Jun., 1977, Vol. 75, No. 7 (Jun., 1977). 1457-1459.

⁵² PROHIBITING, 1460-1461.

⁵³ BAIRD, John D.: "Divorce and Matrimonial Causes": An Aspect of "Hard Times" In: Victorian Studies, Summer, 1977, Vol. 20, No. 4 (Summer, 1977). 403-404.

⁵⁴ <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1856/may/19/marriage-law-amendment-bill>

⁵⁵ A sheriff tisztsége a történelem folyamán sokat változott. A munkámban vizsgált történelmi korszakban a sheriff egy részről békebírói feladatokat látott el, más részről az uralkodónak a megyén belüli képviselőjét, jogi képviselőt látott el, és az adószedést irányította. Ezen kívül köztisztviselői feladatokat is végzett.

szabályt megtartották. Amennyiben a sheriff megállapítja a szabálytalan házasságkötés minimális feltételeinek meglétét, akkor az iratokat átadja a házasságkötés helye szerinti plébániának, aki a házasságot bejegyezi, és 5 schilling befizetése ellenében erről igazolást ad ki a házasfeleknek. Az ilyen módon kötött szabálytalan házasság Angliában is érvényesen elismerhető, az ezen szabályok ellenére kötött házasságok azonban nem ismerhetők el.

4. Jogszabályi fordulat 1939-ben és a véglegesnek tekintett megoldás – a Gretna Green házasságok érvénytelensége

A Lord Brougham által megalkotott jogszabály nem érte el a célját: nem tudta visszaszorítani a Gretna Green házasságok létjogosultságát, sőt még nagyobb lelkesedéssel érkeztek a fiatal párok Angliából is azért, hogy házasságot kössenek. Azt természetesen figyelembe kell venni, hogy a szabálytalan házasságok a Skót Királyság területén kötött házasságoknak csupán mintegy 10 % tette ki. Majd körülbelül száz évvel a Marriage (Scotland) Act 1856 megalkotása után elérkezett az idő, és megszületett az a jogszabályi háttér, amely a házassági jog teljeskörű rendezéséhez elvezetett Skóciában is.

John Inglis,⁵⁶ Skócia főbírója már 1867-ben különbizottságot állított fel a házassági anomáliák rendezésének kérdésében:⁵⁷ a munkálkodás lényege az volt, hogy Anglia, Skócia és Írország házasságjogi szabályait a lehetőségek szerint szintézisbe hozzák egymással.⁵⁸ Ez a kívánalom csak közel 70 évvel később valósult meg. Skócia házassági gyakorlata ekkorra már egyedülálló volt az európai házassági gyakorlatok között, hiszen a felek jelenlétén kívül nem követelt meg semmilyen hivatalos szertartást vagy eljárást.

A házassági törvény módosításával összefüggő törvényjavaslat előkészítésére Lord Morison⁵⁹ és Sir Godfrey Collins⁶⁰ vezetésével 1935-ben ismét bizottság állt fel, amely 1936-ra készítette el jelentését. A bizottságnak a törvény módosításával kapcsolatos javaslatai végül a törvényjavaslatba, és magába az új törvénybe is bekerültek. A bizottság javaslatainak legfontosabb eleme a polgári házasság bevezetése volt.⁶¹ A házassági törvény módosításával kapcsolatos törvényjavaslat több olyan megfontolást is tartalmazott, amely az európai gyakorlathoz közelítette a skót házassági jogot.

A bizottság és a törvényjavaslat alapján: a szabálytalan házasságok mindegyik formája megszüntetésre került, mivel a szabálytalan házasságokat össze-egyeztethetetlennek tartotta azzal az elvvel, hogy egy ilyen fontos kapcsolat létrejövetele esetében a jognak a lehető legnagyobb jogbiztonságra és bizonyosságra kell törekedni;⁶² ideiglenes intézkedésként ajánlotta, hogy a sheriffet bármely érdekelt fél kérelmére hatalmazza fel a jogszabály arra, hogy

⁵⁶ John Inglis, Glencorse lordja, (1810. augusztus 21. – 1891. augusztus 20.) skót politikus és bíró. A Court of Session elnöke volt 1867–1891 között.

⁵⁷ Vö. Report of the Royal Commission on the Law of Marriage. Stationery Office, London, 1868.

⁵⁸ Eleanor GORDON: Irregular marriage and cohabitation in Scotland, 1855-1939: Official Policy and popular practice. In: Cambridge University Press, The Historical Journal, Vol. 58, No. 4 (December 2015). 1065. p.

⁵⁹ William Shepherd Morrison, Dunrossil 1. vikomtja, (1893. augusztus 10. – 1961. február 3.), brit politikus. Betöltötte a főügyészi posztot. Hosszú ideig kabinet miniszter volt, majd 1951 és 1959 között az alsóház elnöke. Ezt követően Ausztrália 14. fő kormányzójává nevezték ki, 1960-tól 1961-ben bekövetkezett haláláig volt hivatalban.

⁶⁰ Sir Godfrey Pattison Collins, (1875. június 26. – 1936. október 13.) a Skót Liberális Párt (és később a Nemzeti Liberális Párt) politikusa volt. Skóciáért felelős államtitkárként több mint harminc, Skóciát érintő törvényjavaslatért volt felelős.

⁶¹ <https://www.theyworkforyou.com/debates/?id=1939-03-30a.2246.2>

⁶² Vö. Report of the Royal Commission on the Law of Marriage. Stationery Office, London, 1868. 28.

megállapítsa a törvény hatálybalépése előtt kötött szabálytalan házasság érvényességét, miután meggyőződött arról, hogy a felek az állítólagos házasságkötés időpontjában rendelkeztek a házasságkötéshez szükséges jogképességgel és cselekvőképességgel. Ez előrelépést jelentett a meglévő joggyakorlathoz képest, amely lehetővé tette a házasságban részt vevő felek számára, hogy két tanúval együtt esküt tegyenek a sheriff előtt és azt követően a házasság bejegyzésére a sheriff további vizsgálata nélkül sor kerülhetett.⁶³

Ezen kívül a bizottság javaslata szerint szükséges volt egy polgári házasságkötési forma bevezetése is Skócia egyes kerületeiben, ahol a sheriff helyettese, vagy bizonyos, erre a célra felhatalmazott hivatalnokok a házassági közleményről (Skócia) szóló törvény rendelkezéseinek vagy azok módosításának megfelelő betartását követően szakképzett személyek által kötött házasságkötésben vehetnek részt, vagy olyan szertartást vezethetnek, amelyet különleges esetekben a Parlament állapíthat meg.

A törvényjavaslat továbbra sem írta elő, a házasság megkötéséhez a szülői beleegyezést, azt azonban igen, hogy amennyiben egy skót kiskorú külföldön házasságot kíván kötni, és a külföldi fél családjának joga van érvényteleníteni a szülői hozzájárulás nélkül kötött házasságot, a kiskorú skót állampolgár szülőjének vagy gondviselőjének beleegyezését kell megkövetelni a házasságkötéshez.

A Gretna Green-i házasságkötésekkel kapcsolatban a jogszabályjavaslata a következő megjegyzést teszi: „az olyan házasságok megkötésének megtiltása érdekében, mint amilyenek Gretnában zajlanak, büntetést kell kiszabni minden olyan jogosulatlan személlyel szemben, aki házasságot vagy házassági ceremóniát kísérel meg levezetni.”⁶⁴

Az 1939-s házassági törvény tulajdonképpen az angol jogszabályokkal hozta összhangba a skóciai házasságkötéseket: megszüntette a szabálytalan házasságok két külön formáját, a de praesenti és az ante copula formákat. Bevezette a polgári házasságkötési formát a polgári anyakönyvvezető előtt, kötelezővé tette a házasság kihirdetését és a házasságok anyakönyvezését.⁶⁵

A polgári házasságkötési forma szabályait a törvény a következőképpen határozza meg: A feleknek az 1878. évi anyakönyvi törvény alapján be kell szerezniük a hirdetési bizonyítványt, amelyet a templomi kihirdetés helyett az anyakönyvvezetői hivatalban tettek közzé. Erre meghatározott anyakönyvvezetőket Skócia főjegyzője hatalmazhatott fel. A törvény az ilyen felhatalmazott anyakönyvvezetők hálózatát úgy alakította ki, hogy biztosítva legyen, hogy Skóciában mindenkinek lehetősége legyen az anyakönyvvezető előtti házasságkötésre. Az új eljárás szerint a tervezett házasságban részt vevő felek mindegyike köteles erről értesíteni azt a felhatalmazott anyakönyvvezetőt, amelynek körzetében a házasságot kötő két érintett fél közvetlenül a házasságkötést megelőzően 15 napig lakott. Ezt az értesítést az 1878. évi Marriage Notice (Scotland) Act rendelkezéseinek megfelelően hét napig közzé kell tenni. Az anyakönyvvezetőnél a tervezett házassággal kapcsolatos hirdetést az iroda ajtaján vagy annak külső falán, jól láthatóan kellett elhelyezni. Abban az esetben, ha mindkét fél ugyanabban a körzetben lakik, csak egy értesítés szükséges. Amint az értesítés közzétételéről szóló igazolást vagy igazolásokat kiállították, a felek szabadon házasodhatnak bármely felhatalmazott anyakönyvvezető irodájában.

Amennyiben ez megtörtént és a felek a 16. életévüket betöltötték, az anyakönyvvezető hivatalában házasságot köthettek, két tanú jelenlétében. A törvény alkalmazása tekintetében a hirdetési bizonyítvány, a felek személyes jelenléte, és a házasság megkötésére vonatkozó

⁶³ B. A. W., 1937 71.

⁶⁴ Uo. 72.

⁶⁵ GORDON, 2013. 520.

egybehangzó pozitív kijelentésük, valamint az anyakönyvvezető és a tanúk jelenléte konjuktív feltételek voltak, amelyek egyben érvényességi kellékek is. A felek a házasságkötés utána az anyakönyvi iratokat aláírták, majd az anyakönyvbe az anyakönyvvezető jegyezte be a házasságkötést.⁶⁶ A törvény értelmében minden házasságot a felhatalmazott anyakönyvvezető hivatalában haladéktalanul anyakönyvezeni kellett. Ezáltal elkerülhetők lettek azok a nehézségek, amelyek időnként a házasság igazolásának elmulasztásából adódtak a szabálytalan házasságok esetében. A skót törvény tehát tulajdonképpen az angliai házassági jogban található szabályozást alkalmazta a Skót Királyság területén is.

A polgári házasságkötési forma mellett, amennyiben a feleknek nem volt lehetősége a házassági bizonyítvány megszerzésére, – mert pl. a felek külföldi állampolgárok voltak, – vagy a hirdetési bizonyítvány csak a házasságkötés tervezett időpontja után lett volna beszerezhető, vagy betegség, vagy különleges körülmény akadályozta őket ebben, a sheriff engedélyét is kérhették, a házasságkötésükhöz, illetve ahhoz, hogy a sheriff a hirdetéstől eltekintsen. A sheriff abban az esetben engedélyezhette a házasságkötést, ha: a legalább az egyik fél szokásos tartózkodási helye Skóciában volt, vagy a felek legalább 15 napja a Skót Királyság területén tartózkodtak, és ezt hitelt érdemlően tudták bizonyítani, illetve a házasságkötésnek nem volt jogi akadálya, tehát a felek betöltötték 16. életévüket, és rendelkeztek két tanúval, illetve kijelentették, hogy egymással házasságra lépnek.⁶⁷

A jogszabály a 3. szakaszában foglalkozott a quaker-ek házasságával is, hasonlóan szabályozva az angol jogszabályhoz. Azonban az angol házassági törvényhez képest némi eltérést mutatott, hiszen abban az esetben ha mindkét fél quaker volt érvényesen kötöttek házasságot, de ha csak az egyik fél volt az, akkor már nem lehetett polgári jogilag is érvényes a quaker házasságkötés.

A 4. szakaszban rendelkezett arról a jogszabály, hogy az érvényesen és szabályosan megkötött házasságot semmilyen bírósági eljárásban nem lehetett megtámadni azon az alapon, hogy a házasságot kötő személyek egyike vagy másika nem volt jog- illetve cselekvőképés, illetve nem rendelkeztek a felek a házasságkötéshez szükséges feltételekkel. A jogszabály 5. szakasza megszüntette a szabálytalan házasságok már említett két formájának alkalmazását, kivéve a tisztesség és a jó hírnév alapján fennálló házasságot, a 6. szakasz lehetőséget ad arra, hogy a törvény hatálybalépését megelőzően szabálytalan házasságot kötöttek, a bíróságtól kérhetik, házasságuk regisztrálását, illetve azt, hogy a harmadik forma szerint házasságban élők házassága is csak akkor volt érvényesnek tekinthető, ha perben a bíróság állapította meg azt.

A jogszabály nem határozta meg a házasságkötés időintervallumát egy adott napon belül, ellentétben az angol törvénnyel, tehát a Skót Királyság területén egy adott nap bármely napszakában lehetséges volt házasságot kötnie a feleknek.⁶⁸ A jogszabály az angol törvényhez hasonlóan írta elő, hogy – a házasságnak templomban történő érvényes megkötése lehetséges legyen – szükséges a templomok és házasságkötő helyek regisztrálása, és az ezen épületekben szolgálatot teljesítő lelkészek regisztrálása is szükséges volt.

A jogszabály végérvényesen tett pontot a Gretna Green házasságok történetének végére, mivel teljes egészében lehetetlenné tette azt, hogy a „kovács-pap” bármilyen jogilag érvényes aktust végezzen. Sőt a törvényjavaslat tárgyalásakor Sir Frank Markham őrnagy odáig ment, hogy a Gretna Green házasságoknak nem csak jogérvényét, hanem emlékét is el kell törölni, tehát be kell tiltani és meg kell szüntetni a Gretna Greenben lévő nyilvános múzeumot is, ahol a házasságkötésekkel kapcsolatos relikviákat őriznek, mivel ehhez a helyhez többek között az

⁶⁶[https://app.vlex.com/#search/jurisdiction::HU/Marriage+\(Scotland\)+Act+1939/vid/marriage-scotland-act-1939-808464213](https://app.vlex.com/#search/jurisdiction::HU/Marriage+(Scotland)+Act+1939/vid/marriage-scotland-act-1939-808464213)

⁶⁷ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/2-3/33/scotland>

⁶⁸ <https://www.theyworkforyou.com/debates/?id=1939-03-30a.2246.2>

kötődik, hogy iparszerűen, anyagi ellenszolgáltatás ellenében, megélhetési céllal végezték a házasságkötéseket.⁶⁹ Lord Pitman⁷⁰ a Court of Session⁷¹ tagja kijelentette: „There is no special virtue in a Gretna marriage, and the so-called certificate of marriage, issued by the so-called priest, who, by the way, is not even a blacksmith but only a custodian of the smithy, employed by the owner, is just a piece of humbug.”⁷²

5. A történet vége!? – Marriage (Scotland) Act 1977

Bár a Gretna Green házasságoknak az 1939-es házassági törvény véget vetett, az a szabályozás még nem nyújtotta a házasság teljes szabályozását, ez csak 1977-ben, egy teljesen új házassági törvény megalkotásával történt meg. Az 1977-es házassági törvény az angol Marriage Act 1949-hez hasonló módon szabályozta a házasságot.

A jogszabály meghatározza a házasságkötési minimum életkort, amely a felek betöltött 16. életéve akár a férfi, akár a nő esetében. Ezen életkor elérése előtt érvényes házasságot sem egyházi szertartással, sem anyakönyvvezető előtt nem lehetett kötni.⁷³ Ugyanakkor a jogszabály azt is előírta, hogy e szabály a Skóciában lakóhellyel rendelkező felek számára jelent kötelezettséget. Azon szabály, hogy a házasságkötés előtt legalább a feleknek 15 napig Skócia területén kellett tartózkodnia, továbbra is fennállt.⁷⁴

A jogszabály rendezi a rokoni fokok közötti házassági akadályként fennálló kapcsolatokat is. A rokoni fokok közötti tilalmat akkor kell figyelembe venni, ha a házasságot Skóciában kötik meg, vagy ha külföldön, de valamelyik fél skót alattvaló.⁷⁵ A jogszabály az egyenesági rokonság, a sógorság és az örökbefogadás szintjeire bontotta a rokoni fokokat. E szempontból az egyenesági rokonok nem köthettek házasságot,⁷⁶ a házasársi rokoni kapcsolatok fennállása esetében (affinitás) sem köthettek házasságot a felek,⁷⁷ illetve az örökbefogadás is tiltó akadályként jelent meg a jogszabályban.⁷⁸ Ez utóbbi két rendelkezés fájdalmasan hiányzott az 1939-es jogszabályból, ám az 1977-es házassági törvény az örökbefogadás terén tovább lépett a mintául szolgáló angol jogszabálynál, hiszen nem csak az örökbefogadás alatt nem engedélyezte az örökbefogadó és az örökbefogadott közötti házasságot, hanem annak megszüntetése után sem. Ez a rendelkezés az angol szabályozásból teljes egészében hiányzik.⁷⁹ A testvérek esetében a tilalom fennállt a vértestvérek és a féltestvérek között is, illetve meglepő módon a törvénytelenül született személyekre is vonatkozott az egyenesági rokonság és az affinitás tekintetében.

⁶⁹ Sir Sydney Frank Markham (1897. október 19. – 1975. október 13.) brit politikus, három választókerületet is képviselt a parlamentben. utolsó alkalommal Buckingham képviselője volt.

⁷⁰ Lord James Campbell Pitman, (1864–1941) skót jogász és ügyvéd, a College of Justice szenátora volt.

⁷¹ A Court of Session Skócia legfelsőbb polgári bírósága, és az Igazságügyi Kollégium részét képezi.

⁷² A gretnai házasságnak nincs különösebb erénye, és az úgynevezett házassági bizonyítvány, amelyet az ún. pap bocsát ki, – aki egyébként nem is kovács, hanem csak a kovácsműhely gondnoka, a tulajdonos alkalmazottja, – nem több mint humbug.

⁷³ E törvény előtt tulajdonképpen az egyház házasságkötés tekintetében alkalmazhatták a kánoni szabályokat is, azaz a férfi betöltött 14. életévének elérésekor, a lány betöltött 12. életévének elérése esetében köthetett házasságot.

⁷⁴ <https://vlex.co.uk/vid/marriage-scotland-act-1977-861207376>

⁷⁵ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/15/part/2>

⁷⁶ Szülő, gyermek, nagyszülő, unoka, testvér, nagynéni vagy bácsi, unokahúg vagy unokaöccs, dédszülő, dédunoka

⁷⁷ Volt házasárs gyermeke, volt élettárs gyermeke, szülő volt házasárs, szülő egykori élettárs, a nagyszülő volt házasárs, a nagyszülő volt élettárs, a volt házasárs unokája, a volt élettárs unokája

⁷⁸ Örökbefogadó szülő vagy volt örökbefogadó szülő és örökbefogadott gyermek vagy volt örökbefogadott gyermek

⁷⁹ Marriage Act 1949 Schedule 1 Kindred and affinity

Ugyanakkor házassági tilalom vonatkozik még a következő esetekre: fennálló házasság vagy élettársi kapcsolat esetében, a házassági adatokat, a hirdetési- vagy házassági bizonyítványt meghamisítja, vagy az anyakönyv meghamisítására felbújtja az anyakönyvvezetőt, a szertartást végző egyházi személy házassági engedély nélkül végzi el a szertartást, vagy valaki lelkésznek vagy anyakönyvvezetőnek adja ki magát, és így végez esketési szertartást, lelkészként vagy anyakönyvvezetőként úgy működik közre a házasságkötésénél, hogy valamelyik vagy mindkét fél nincsen jelen.⁸⁰

A házasság megkötése előtti eljárás lefolytatására a körzeti anyakönyvvezető jogosult, így a házasságkötési szándék regisztrálására is. Az anyakönyvvezető jogosult a hirdetési és házassági bizonyítvány kiállítására is, amely nélkül nem köthető érvényesen házasság. Az Egyesült Királyság más államában élő fél által benyújtott igazolásokat el kell az anyakönyvvezetőnek fogadnia, ha valamelyik fél más állam állampolgára, akkor az onnan hozott igazolásnak bizonyítania kell, hogy a saját állama jogszabályai alapján a fél házasságot köthet, és nem cselekvőképtelen.⁸¹

A kihirdetett házasságkötéssel szemben a körzeti anyakönyvvezetőnél bárki írásban kifogással élhetett: pl. ha a házasság a jogszabály értelmében érvénytelen lenne, a felek valamelyike nem érte el a minimum korhatárt, vagy a felek valamelyike vagy mindketten nem rendelkeznek a házasság lényegének megértéséhez szükséges belátási képességgel, illetve a felek valamelyike vagy egyikük sem rendelkezik skóciai illetőséggel.⁸² Az anyakönyvvezető megtagadhatja a házassági- vagy hirdetési bizonyítvány kiállítását, ha a felek hamis adatokat adtak meg.

A jogszabály kógens módon határozza meg azt, hogy mely személyek jogosultak a házasságkötésnél közreműködni. Ezek a személyek: a Skót Egyház lelkésze vagy diakónusa, más bevett egyház lelkésze, az anyakönyvvezető és a segédjegyző.⁸³ A házasságkötési szertartás végzésére alkalmas személyeket a főjegyző veszi nyilvántartásba.⁸⁴

Szintén kógens módon határozta meg a törvény a házasságkötés minimum feltételeit. Ezek pedig: a feleknek be kell mutatniuk a házassági engedélyt, mindkét félnek együttesen és személyesen jelen kell lenniük a házasságkötési szertartáson, tehát nem lehetséges képviselő útján házasságot kötni, és két, a 16. életévét betöltött tanúnak is jelen kell lennie, akiket a feleknek kell biztosítaniuk.⁸⁵ A szertartás kizárólag az állam által elismert vallási, vagy állami szertartási formák alapján lehet lefolytatni. A házasságot a házassági bizonyítvány kiállítását követő 28 nap eltelte előtt nem lehet megkötni, kivéve, ha ehhez a Registrar General engedélyét bírja az anyakönyvvezető. Ilyen engedélyt pl. akkor lehet kiadni, ha az egyik fél súlyos beteg, és gyógyulása nem várható, de ebben az esetben is rendelkezni kell a szükséges igazolásokkal, és meg kell fizetni az eljárási illetéket, mindkét félnek jelen kell lennie, és két 16. életévét betöltött tanúnak is jelen kell lennie.⁸⁶

⁸⁰ Marriage (Scotland) Act 1977 Art. 24.

⁸¹ Marriage (Scotland) Act 1956 Art. 1.

⁸² <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/15/section/5>

⁸³ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/15/section/8>

⁸⁴ <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/15/section/9>

⁸⁵ A marriage shall not be solemnised by an approved celebrant unless— (a)the parties produce to him before the marriage ceremony a Marriage Schedule, in respect of the marriage, issued in accordance with this Act;(b)both parties to the marriage are present; and (c)two persons professing to be 16 years of age or over are present as witnesses.

⁸⁶ Marriage (Scotland) Act 1977 Art. 19. (2)A marriage shall not be solemnised by an authorised registrar unless— (a)he has available to him at the time of the ceremony a Marriage Schedule, in respect of the marriage, completed in accordance with this Act and the prescribed fee for the marriage has been paid; (b)both parties to the marriage are present; and (c)two persons professing to be 16 years of age or over are present as witnesses.

A házasságkötést követően a feleknek a házassági iratokat alá kell írni, majd ezeket a házassági szertartást vezető szolgálattevőnek kell az anyakönyvvezetőhöz eljuttatni, a szertartást követő 3 napon belül. Az anyakönyvvezetőnek a kézhezvétel után haladéktalanul be kell jegyeznie a házasságkötést az állami anyakönyvbe.

A polgári házasságot a körzeti anyakönyvvezető hivatalában, más alkalmas helyen (külső helyszínen), vagy másik körzeti anyakönyvvezető hivatalában is meg lehet kötni, emellett a skót felségvizeken horgonyzó hajó fedélzetén is.⁸⁷

Az 1977-es jogszabály is rendelkezik a szabálytalan házasságok anyakönyvezéséről. A szabálytalan házasságokon a jogszabály a szokáson és jó hírnéven alapuló együttélésel létrejövő házasságokat, és az 1940 előtt kötött szabálytalan házasságokat érti.⁸⁸

Az 1977-es jogszabály 2023-ig sok módosítást megélt ugyan, de lényegileg a házasság szabályozása nem változott: jelenleg is ez a jogszabály az alapja a házasságkötéseknek Skóciában.

Befejező gondolatok

Gretna Green látszólag már 1940-től elveszítette valódi jelentőségét, de a házasságkötésekre alapuló iparág nem adta meg olyan könnyen magát a jogszabályi rendelkezéseknek és a sorsnak, mint azt gondolhatnánk. A Skót Egyház 1985-ben engedélyezte azt, hogy a házasságkötéseket külső helyszíneken is ünnepelni lehessen. Ezt kihasználva a párok a híres kovácsműhely üllőjéhez szervezték házasságkötéseiket, melyek a lelkész jelenléte okán ismét érvényesek voltak a polgári szabályok szerint is. 2002-ben a skót házassági törvény módosításával lehetőség nyílt arra, hogy a polgári házasságkötésekhez anyakönyvi hivatalon kívüli helyszínekre is engedélyeket lehessen kérni.⁸⁹ A kovácsműhely fenntartói élve a lehetőséggel megszerezték az engedélyeket, és így ismét lehet polgári jogi érvényességgel bíró házassági szertartásokat celebrálni ezen a helyszínen. 2005-től az élettársi kapcsolatban élők is megerősíthették kapcsolatukat itt. 2014-től kezdődően⁹⁰ pedig azonos nemű párok is köthetnek házasságot Gretna Green-ben akár polgári akár egyházi szertartás alapján.⁹¹

Így elmondható, hogy a Gretna Green kaland nem ért véget, sőt talán ez után veszi valójában kezdetét, hiszen a kisváros és annak kovácsüllője minden eddigénél népszerűbb a házasodni vágyó fiatalok számára. A szabálytalan házasságok ideje ugyan lejárt, de talán ezek kivezetése a jogrendből valójában már nem bír akkor a jelentőséggel mint a 20. század első felét megelőzően, hiszen a skót jogi gondolkodás meghaladta az ilyen jogrendszeren kívüli jogi eszközök fenntartását.

⁸⁷ Marriage (Scotland) Act 1977 Art. 18. Places at which civil marriages may be solemnised.

(1) Subject to the provisions of this section, an authorised registrar shall solemnise a civil marriage [F1(a)] in his registration office ; [F3(aa)] at an appropriate place in the registration district of the authorised registrar; or (ab) with the approval of the Registrar General, at— (i) the registration office of another authorised registrar; (ii) an appropriate place in the registration district of another authorised registrar; or (iii) an appropriate place in Scottish waters.]

⁸⁸ Marriage (Scotland) Act 1977 Art. 21. Where decree of declarator establishing—(a) a marriage by cohabitation with habit and repute; or (b) a marriage contracted before 1st July 1940 by declaration de praesentior by promisesubsequente copula, has been granted in the Court of Session, the principal clerk of Session shall forthwith cause the decree, the names, designations and addresses of the parties, and the date, as determined by the Court, on which the marriage was constituted to be intimated to the Registrar General, and on receipt of such intimation the Registrar General shall cause the marriage to be registered.

⁸⁹ Marriage (Scotland) Act 2002 Art. 1-2

⁹⁰ Marriage and Civil Partnership (Scotland) Act 2014 Art. 1-7

⁹¹ A same-sex wedding, amely az azonos nemű személyek tekintetében a házasságnak felel meg.

Gretna Green pedig nagy túlélőként jól alkalmazkodott a hatályos jogi rendelkezésekhez és azok változásaihoz, és szilárdan fenntartja magát 2023-ban is, immár több mint 250 éve, hogy összekovácsolja és megerősítse az ott házasságkötésre megjelenő fiatalok közös életét. Ahogyan az író bölcsen megjegyzi: „Akiknek egymásra kell találniuk, azok egymásra is találnak. Mindegy, mi áll az útjukban.”⁹²

Bibliográfia és internetes periodikák:

- CARRIGER, GAIL: *Curtsies & Conspiracies* (Finishing School), Little Brown and Company, New York, 2013
- PROBERT, Rebecca: *The Impact of the Marriage Act of 1753: Was it Really „A Most Cruel Law For The Fair Sex?”*. Eighteenth-Century Studies, Vol. 38, No. 2 (Winter, 2005)
- DENZINGER, Heinrich-HÜNERMANN, Peter: *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*. Budapest, Szent István Társulat. 2004.
- PROBERT rebecca: *The Impact of the Marriage Act of 1753: Was it Really „A Most Cruel Law For The Fair Sex?”*. Eighteenth-Century Studies, Vol. 38, No. 2 (Winter, 2005)
- HART, Erica: *The Virtue of Love: Lord Hardwicke's Marriage Act*. Cultural Critique, No. 9 (Spring, 1988)
- RÚZSA-NAGY Zoltán: *A presbiteriánus egyházkormányzat kialakulásának története Skóciában a XVI-XVII. században*. In: CONFESSIO – A Magyarországi Református Egyház Figyelője, 2017/ 3.
- DUNNINGAN, Sarah – EWAN, Eilzabeth: *A Century of Disorder and Transformation—Scotland 1550-1650*. In: Renaissance and Reformation, FALL, 2006/ 2007, Vol. 30, No. 4, Special issue. 6.
- GORDON, Eleanor: *Irregular Marriage: Myth and Reality*. In: Journal of Social History, Winter 2013, Vol. 47, No. 2 (Winter 2013)
- *The Book of Common Prayer*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- B.A. WILEY: *Scottish Marriages*. In: The Modern Law Review, Jun., 1937, Vol. 1, No. 1 (Jun., 1937)
- *Report of the Royal Commission on the Law of Marriage*. Stationery Office, London, 1868.
- *Prohibiting Nonaccess Testimony by Spouses: Does Lord Mansfield's Rule Protect Illegitimates?* Michigan Law Review, Jun., 1977, Vol. 75, No. 7 (Jun., 1977)
- D. BAIRD, John D.: *"Divorce and Matrimonial Causes": An Aspect of "Hard Times"* In: Victorian Studies, Summer, 1977, Vol. 20, No. 4 (Summer, 1977)
- GORDON, Eleanor: *Irregular marriage and cohabitation in Scotland, 1855-1939: Official Policy and popular practice*. In: Cambridge University Press, The Historical Journal, Vol. 58, No. 4 (December 2015)

Internetes hivatkozások

- Ecclesiastical Licence Act <https://www.legislation.gov.uk/aep/Hen8/25/21/contents>
- 1753: 26 George 2 c.33: Prevention of Clandestine Marriages <https://statutes.org.uk/site/the-statutes/eighteenth-century/1753-26-geo-2-c-33-prevention-of-clandestine-marriages/>
- Scots Confession of Faith XXII. <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-scots-confession-1560/#c21>
- 4. First Book of Discipline <https://www.fpchurch.org.uk/about-us/important-documents/the-first-book-of-discipline-1560/#h4>
- Marriage the Law- University of Glasgow <https://www.gla.ac.uk/schools/socialpolitical/research/economicsocialhistory/projects/scottishwayofbirthanddeath/marriage/>
- Gretna Green webpage <https://www.gretnagreen.com/robert-elliott-a758>

⁹² KOLLÁR Betti: *Kosársuli*. Magnólia Kiadó, Budapest. 2023 (fülszöveg)

- Marriage Law Amending Bill <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1856/may/08/marriage-law-amending-bill>
- Marriage (Scotland) Bill <https://www.theyworkforyou.com/debates/?id=1939-03-30a.2246.2>
- Marriage (Scotland) Act 1939
[https://app.vlex.com/#search/jurisdiction::HU/Marriage+\(Scotland\)+Act+1939/vid/marriage-scotland-act-1939-808464213](https://app.vlex.com/#search/jurisdiction::HU/Marriage+(Scotland)+Act+1939/vid/marriage-scotland-act-1939-808464213)
- Marriage (Scotland) Act 1977 <https://vlex.co.uk/vid/marriage-scotland-act-1977-861207376>